

Muzafar SAYFULLAYEV,
O'zDSMI mustaqil izlanuvchisi

IJTIMOY-MA'NAVIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA MADANIYAT MUASSASALARINING O'RNI

Annotatsiya. Ushbu maqolada ijtimoiy-ma'naviy barqarorlikni ta'minlashda madaniyat muassasalarining o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Madaniyat muassasalari – madaniyat markazlari jamiyatda ma'naviy muhitni sog'lomlashtirish, milliy qadriyatlarni saqlash hamda yosh avlodni barkamol inson etib tarbiyalashda muhim omil ekanligi asoslab berilgan. Shuningdek, ularning aholining madaniy saviyasini oshirish, ijtimoiy hamjihatlikni mustahkamlash va turli ma'naviy tahdidlarga qarshi barqaror immunitetni shakllantirishdagi roli yoritilgan.

Kalit so'zlar: madaniyat muassasalari, ijtimoiy-ma'naviy barqarorlik, globallashuv sharoiti, zamonaviy texnik vositalar, sun'iy intellekt, festivallar, moddiy texnik-baza, besh muhim tashabbus.

Аннотация. В данной статье анализируется роль и значение учреждений культуры в обеспечении социально-духовной стабильности. Обосновывается, что учреждения культуры – культурные центры – являются важным фактором оздоровления духовной среды общества, сохранения национальных ценностей и воспитания молодого поколения как гармонично развитых личностей. Также раскрывается их роль в повышении культурного уровня населения, укреплении социальной сплочённости и формировании устойчивого иммунитета к различным духовным угрозам.

Ключевые слова: учреждения культуры, социально-духовная стабильность, условия глобализации, современные технические средства, искусственный интеллект, фестивали, материально-техническая база, пять инициатив.

Abstract. This article analyzes the role and significance of cultural institutions in ensuring social and spiritual stability. It argues that cultural institutions – cultural centers – are an important factor in improving the spiritual environment of society, preserving national values, and nurturing the younger generation as harmoniously developed individuals. It also explores their role in raising the cultural level of the population, strengthening social cohesion, and fostering resilient immunity to various spiritual threats.

Keywords: cultural institutions, socio-spiritual stability, globalization context, modern technical tools, artificial intelligence, festivals, material and technical base, five initiatives.

Har qanday jamiyat taraqqiyoti inson ma'naviyati, aholining madaniy saviyasi va ijtimoiy ongining rivojlanganlik darajasi bilan belgilanadi. Jamiyatda tinchlik va barqarorlikni ta'minlashda iqtisodiy omillar bilan bir qatorda ma'naviy muhit ham muhim ahamiyatga ega.

Ayniqsa, globallashuv jarayoni kuchaygan hozirgi davrda turli mafkuraviy tahdidlar, ommaviy madaniyat ta'siri va axborot xurujlari inson ongiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bunday sharoitda aholining ma'naviy immunitetini mustahkamlash, milliy qadriyatlarga hurmat tuyg'usini shakllantirish va yoshlarni sog'lom

Madaniyatshunoslik, Nomoddiy madaniy meros

dunyoqarash asosida tarbiyalash davlat siyosatidagi muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Madaniyat muassasalari ana shu vazifalarni amalga oshirishda muhim ijtimoiy institut sifatida namoyon bo'ladi. Teatrlar, muzeylar, kutubxonalar, madaniyat markazlari, bolalar musiqa va san'at maktablari inson ma'naviyatini yuksaltirish, milliy merosni saqlash va jamiyatda hamjihatlik muhitini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi [2].

Madaniyat muassasalari jamiyatning ma'naviy hayotini boyituvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Ular insonlarni ezgulik, insonparvarlik, bag'rikenglik va vatanparvarlik ruhida tarbiyalaydi. Ayniqsa, yosh avlod tarbiyasida madaniyat muassasalarining ta'siri beqiyosdir.

Madaniyat muassasalari faoliyati jamiyatda ijtimoiy faollikni kuchaytiradi. Turli madaniy tadbirlar, festivallar va ijodiy uchrashuvlar insonlarni birlashtirib, ular o'rtasida o'zaro hurmat va hamjihatlik muhitini qaror toptiradi.

Ijtimoiy-ma'naviy barqarorlik – jamiyatda tinchlik, o'zaro ishonch, qonun ustuvorligi va sog'lom ma'naviy muhitning qaror topganligini anglatadi. Bunday barqarorlik jamiyat a'zolarining milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiqligi orqali ta'minlanadi [5].

Ma'naviy barqarorlik insonning ichki dunyosi, axloqiy qarashlari va hayotiy pozitsiyasi bilan chambarchas bog'liqdir. Agar jamiyatda ma'naviy muhit sog'lom bo'lsa, turli ijtimoiy ziddiyatlar, jinoyatchilik va ekstremistik g'oyalarga moyillik kamayadi.

Har bir millatning ma'naviy qudrati uning milliy qadriyatlari bilan belgilanadi. Urf-odatlar, an'analar, milliy san'at va xalq og'zaki ijodi millatning ma'naviy boyligi hisoblanadi. Madaniyat muassasalari ushbu boy merosni saqlash va kelajak avlodga yetkazishda muhim vazifani bajaradi [6].

Vatanparvarlik qo'shiqlari xalq ma'naviyatini yuksaltirishga hissa qo'shadi. Folklor jamoalari esa milliy an'analarni targ'ib qilish orqali yoshlarda milliy g'urur tuyg'usini shakllantiradi.

Bugungi axborot asrida internet va ommaviy madaniyat ta'siri orqali yoshlar ongiga turli yot g'oyalar kirib kelmoqda. Bu esa yoshlarning ma'naviy tarbiyasiga jiddiy e'tibor qaratishni talab qiladi.

Madaniyat muassasalari yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish orqali ularni salbiy ta'sirlardan asrashga xizmat qiladi. Turli to'garaklar, ijodiy tanlovlar, kitobxonlik kechalari va teatr tomoshalari yoshlarda mustaqil fikrlash va sog'lom dunyoqarashni shakllantiradi [7].

Shuningdek, madaniyat muassasalari yoshlarni vatanparvarlik, milliy g'urur va ma'naviy poklik ruhida tarbiyalashga katta hissa qo'shmoqda.

Musiqa inson qalbida nafosat tuyg'usini shakllantiradi. Milliy san'at namunalari xalqning ma'naviy merosini saqlash va targ'ib qilishda muhim ahamiyatga ega.

So'nggi yillarda mamlakatimizda madaniyat va san'at sohasini rivojlantirish davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida inson qadrini ulug'lash, aholining ma'naviy ehtiyojlarini ta'minlash va milliy madaniyatni rivojlantirish ustuvor vazifalar sifatida belgilandi. Bu jarayonda madaniyat muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, sohada zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini joriy etish hamda aholining madaniy hayotdagi ishtirokini kengaytirishga alohida e'tibor qaratilmoqda [3].

Mamlakatimizda madaniyat muassasalari faoliyatini modernizatsiya qilish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi. Ayniqsa, hududlarda yangi madaniyat markazlarining barpo etilishi aholining madaniy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirdi. Qishloq va olis hududlarda faoliyat yuritayotgan madaniyat muassasalarini jihozlash, ularni zamonaviy texnik vositalar bilan ta'minlash orqali madaniy-ma'rifiy ishlar samaradorligi oshirilmoqda [1].

Madaniyat muassasalari – bu boshqaruv, ijtimoiy madaniyat va boshqa notijorat vazifalarni amalga oshirish maqsadida tuzilgan tashkilotlardir. Ushbu faoliyatning ham subyekt va ham obyekt shaxs va jamiyatdir. Boshqacha aytadigan bo'lsak, madaniyat muassasalarining ishi shaxs va jamiyatning aqliy, madaniy, ruhiy kuchini ro'yobga chiqarishga va ma'naviy ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan. Madaniyat bilan shug'ullanadigan davlatning vakolatli organi (vazirlik, agentlik, qo'mita va hokazolar) o'z navbatida shaxs va jamiyatni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, ularning madaniy ongi va saviyasini yuksaltirishga xizmat qiladi, bu boradagi davlat siyosatini amalga oshiradi [7].

Shuningdek, madaniyat va san'at muassasalari faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida ijodkorlar uchun qator imtiyozlar va davlat grantlari joriy etildi. Milliy teatr san'atini rivojlantirish, yosh iste'dodlarni kashf etish va ularni rag'batlantirishga qaratilgan tanlov va festivallar muntazam o'tkazilmoqda. Bu esa milliy madaniyatning xalqaro maydondagi nufuzini oshirishga xizmat qilmoqda [8].

So'nggi yillarda yosh avlodni qo'llab-

quvvatlash, manfaatlarini ta'minlash sohasida yurtimiz tarixida kuzatilmagan ulkan ishlar qilindi. Albatta, bu jadal demokratik taraqqiyot yo'lini tanlagan vatanimiz uchun mutlaqo tabiiy holdir. Chunki ilm-fan va texnologiyalar jadal rivojlanayotgan, global dunyoda raqobat ortib borayotgan bir sharoitda mamlakatlarning kelajak taqdiri yoshlarning intellektual salohiyati, iste'dodiga bog'liq bo'lib qolmoqda [9].

Xususan, sun'iy intellekt texnologiyalari jadal sur'atlarda rivojlanib, turli sohalar qatori musiqa industriyasiga ham kirib keldi. Raqamli platformalar va algoritmlar orqali musiqa yaratish, tahlil qilish va tarqatish jarayonlari sezilarli darajada o'zgardi.

Zamonaviy sun'iy intellekt tizimlari nafaqat texnik vazifalarni bajaradi, balki ijodiy jarayonlarda ham ishtirok etmoqda. Bu holat "mashina ijodi" tushunchasini yuzaga keltirib, an'anaviy san'at va texnologiya o'rtasidagi chegaralarni qayta belgilamoqda.

Sun'iy intellekt musiqa yaratishda asosan neyron tarmoqlar, mashinali o'qitish va katta ma'lumotlar tahliliga tayanadi. Ushbu texnologiyalar mavjud musiqiy asarlarni tahlil qilib, yangi kompozitsiyalar yaratish imkonini beradi [10].

Bundan tashqari, madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va tiklash ishlariga ham katta e'tibor berilmoqda. Tarixiy obidalarini restavratsiya qilish, muzey eksponatlarini asrab-avaylash va milliy qadriyatlarni targ'ib etish orqali xalqimizning boy madaniy merosi kelajak avlodga yetkazilmoqda. Ayniqsa, YUNESKO ro'yxatiga kiritilgan madaniy meros obyektlarini saqlash va ularning xalqaro nufuzini oshirishga qaratilgan ishlar muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Yoshlarni madaniyat va san'atga jalb etish maqsadida "Besh muhim tashabbus" doirasida ham keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi. Ushbu tashabbus doirasida yoshlarni musiqa, rassomlik, teatr va boshqa san'at turlariga

qiziqtirish, ularning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratildi [4].

Tadqiqot jarayonida shu narsa ayon bo'ldiki, madaniyat muassasalari jamiyatning nafaqat madaniy ehtiyojlarini qondiruvchi tizim, balki ma'naviy barqarorlikni ta'minlovchi muhim ijtimoiy omil sifatida ham katta ahamiyatga ega. Ayniqsa, bugungi tezkor axborot va globallashtirish davrida inson ongi va dunyoqarashiga turli tashqi ta'sirlar kuchayib borayotgan bir sharoitda madaniyat muassasalarining tarbiyaviy vazifasi yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Madaniyat markazlari aholining ma'naviy saviyasini yuksaltirish, milliy qadriyatlarga hurmat ruhini shakllantirish hamda yoshlarni sog'lom dunyoqarash asosida tarbiyalashda muhim o'rin tutadi. Bu muassasalar orqali insonlarda milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotiraga hurmat va jamiyat hayotiga daxldorlik hissi kuchayadi. Shu jihatdan qaraganda, madaniyat sohasi ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiluvchi muhim ma'naviy tayanch hisoblanadi.

So'nggi yillarda Yangi O'zbekistonda madaniyat sohasiga qaratilgan e'tibor mazkur yo'nalishning davlat siyosatidagi o'rni tobora ortib borayotganini ko'rsatmoqda. Zamonaviy madaniyat muassasalarini tashkil etish, milliy san'at va madaniy merosni qo'llab-quvvatlash, aholining, ayniqsa yoshlarning madaniy hayotdagi ishtirokini kengaytirishga qaratilgan islohotlar jamiyat ma'naviyatini yuksaltirishda muhim natijalar bermoqda.

Shu bilan birga, madaniyat muassasalari faoliyatini zamon talablari asosida takomillashtirish, ularning moddiy-texnik imkoniyatlarini kuchaytirish va hududlarda madaniy xizmatlar qamrovini kengaytirish kelgusida ham muhim vazifalardan biri bo'lib qoladi. Chunki ma'naviy jihatdan barqaror va madaniy saviyasi yuqori bo'lgan jamiyatda taraqqiyot uchun mustahkam poydevor shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining madaniyat va san'at sohasini rivojlantirishga oid qarorlari to'plami. – Toshkent, 2022.
2. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
4. Mirziyoyev Sh.M. Yoshlar ma'naviyatiga bag'ishlangan chiqishlar to'plami. – Toshkent, 2021 yil.
5. Otamuratov S. Ma'naviyat asoslari. – Toshkent: O'zbekiston, 2013 yil.
6. Quronov M. Milliy tarbiya va ma'naviyat. – Toshkent: Ma'naviyat, 2015 yil.
7. Jamoliddin Uzoqov. Madaniyat muassasalari tushunchasi, mohiyati va vazifalari // Oriental Renaissance: Innovative, Educational, Natural and Social Sciences. – 2021. – SJIF.
8. Abdullayev A. Madaniyatshunoslik asoslari. – Toshkent, 2018 yil.
9. Sa'dullayev A. Intervyu // O'zA. – 2024.
10. Sayfullayev M.A. Sun'iy intellektning musiqa va qo'shiqchilikdagi o'rni // Art and Design: Social Science. – Toshkent, 2026. – № 3.